

© Sjöhistoriska Samfundet och författarna
Grafisk form: Jenny Rosenius Text & Form AB
Tryck: TMG Sthlm, 2026
ISSN (tryckt): 0280–6215
ISSN (elektroniskt): 2002–0015

Sjöhistoriska Samfundet

- har som målsättning att bidra till utforskandet av sjöhistorien, i första hand den svenska, i alla dess sammanhang och former.
- utger tidskriften *Forum navale* samt skrifter som ingår i *Forum navales* skriftserie
- anordnar sammankomster för medlemmarna med föredrag i sjöhistoriska ämnen
- förvaltar Sune Örtendahls stiftelse som stödjer publiceringen av *Forum navale* och skrifter som ingår i *Forum navales* skriftserie

Adress

Sjöhistoriska Samfundet
c/o Liljewalch
Tulegatan 58B
172 72 Sundbyberg
E-mail: info@sjohistoriskasamfundet.se

Tidigare nummer av *Forum navale* finns att tillgå i fulltext på Samfundets hemsida.

Hemsida

www.sjohistoriskasamfundet.se

Årsavgift

300 SEK. Sjöhistoriska Samfundets plusgiro: 15 65 19-1

Forum navales redaktion

Redaktör Thomas Taro Lennerfors e-post: thomas.lennerfors@angstrom.uu.se
Bitr. redaktör Mirja Arnshav e-post: mirja.arnshav@live.com
Bitr. redaktör Matilda Jarl e-post: Matilda.Jarl@nordiskamuseet.se
Bitr. redaktör Andreas Linderöth e-post: linderötha@gmail.com

Forum navale

c/o Thomas Taro Lennerfors
Institutionen för samhällsbyggnad och industriell teknik
Avdelningen för industriell teknik
Box 169
751 04 Uppsala

ingvar.svanberg@ires.uu.se

Svanberg, I. Sjömannens folkliga föreställningar om fåglar.

Forum navale, (83), 248–257.

<https://doi.org/10.63402/fn8357273>

Sjömannens folkliga föreställningar om fåglar

Ingvar Svanberg

I äldre tid var tolkningar av fåglars beteenden och läten viktiga för människor. Bland exempelvis bönder, torpare, renskötare, jägare och fiskare i det förindustriella Sverige fanns ofta ingående kunskaper om fågellivet i omgivningen, åtminstone hos de människor som vistades ute i landskapet. Ett visst mått av fågelkunnande var till och med nödvändigt.¹ En likartad folklig ornitologi återfinns vi också i marina miljöer. Halländska kustbor menade exempelvis att när "Fisk-Måsen skriker om våren och far öfver Landet, väntas helt visst storm och oväder", enligt en 1700-talsobservatör.² Ute till havs observerade båtbesättningar förstas sjöfåglar som måsar, liror, tropikfåglar, stormfåglar och albatrosser för att avläsa olika budskap i deras uppträdanden. Det var fåglar som kretsade kring skeppen och som sjömännen lade märke till. Några uppfattades som olycksbringande, medan andra sågs som tecken på att nu var man nära land. Ofta kunde fåglarnas beteenden vara förebud på kommande väderförändringar. Fågelobservationer kunde också vara till hjälp för att orientera sig. Sjöfåglar som flög mot land med fisk i näbben visade exempelvis på riktningen för närmaste kust. Etnoorni-

Ingvar Svanberg, f. 1953, är senior forskare vid Institutet för Rysslands- och Eurasienstudier, Uppsala universitet. Som etnolog undersöker han i synnerhet människans relationer till djur i hennes närhet.

tologin, ett specifikt kunskapsfält inom etnobiologi, utforskar hur människor från olika tider och platser försöker förstå fåglarnas liv runt omkring dem. Människor har alltid känt igen en mångfald av fågelarter och gett var och en ett namn. De har tolkat deras beteenden och sett dem som förebud eller tecken på olika företeelser. Fåglar har också försett människor med en rad nyttigheter (kött, fjädrar, dun, klor och näbbar).³ I loggböcker och sjöfararnas egna nedskrivna berättelser skymtar då och då föreställningar om albatrosser, stormfåglar och andra sjöfåglar, och här vill jag utifrån några strödda belägg belysa äldre tiders fågelkunskap i marin miljö.

När Christoffer Columbus i augusti 1492 gav sig ut med karacken *Santa Maria* och karavellerna *Niña* och *Pinta* i syfte att finna sjövägen till Indien levde många sjömän fortfarande med föreställningen att jorden var platt. De beförde därför att ju längre västerut de färdades ökade risken för att de skulle segla över kanten. Oron ledde till att de vid flera tillfällen försökte göra myteri, men Columbus lyckades lugna dem. Besättningen sökte efter tecken ute på havet och när sjömännen på *Niña* den 14 september fick se en tärna, som aldrig går längre än tjugofem sjömil från land, och en tropikfågel, lugnade de sig. Den 17 september observerade de en tropikfågel och ett par dagar senare noterade Columbus i sin loggbok en fregattfågel. Den ses sällan längre än tjugo sjömil från kusten, skrev han. Kommande dagar sågs pelikaner vid flera tillfällen. Den 11 oktober noterar han petreller och gräslänkande plantor i vattnet. Tecknen på att de började närma sig land hopade sig. Den 12 oktober nådde de fram till en av öarna i Bahamas, som av lokalbefolkningen benämndes Guanahani, men som Columbus döpte till San Salvador.⁴

På de gamla segelfartygens tid var fåglar som kunde observeras till havs ofta ett tecken som man lade märke till, inte bara för landkänning. Kustlevande arter kunde indikera närheten till land och användes därför som en form av naturlig navigation. Duvan som i 1 Mosebok 8:11 återvänder till Noa med ett friskt olivlöv i näbben kan ses som exempel på detta. Svalan har länge varit ett vanligt tatueringsmotiv bland sjömän och det sägs att fågeln symboliserade en säker hemkomst och att man var nära land.⁵ Sjöfararna försökte också genom att observera fåglar avläsa kommande väderomslag. När havstjädern, det vill säga storskarven, "ropar illa och flyger ifrån hafwet, så hafwa the alltid at wänta storm och

Gustave Dorés illustration av albatrossen i en utgåva av Samuel Coleridge, *Rime of the Ancient Mariner* (1876).

Albatross

Albatrosser, de stora mäktiga fåglarna som kunde följa fartygen i öppet hav fick i äldre tid inte skadas. Den engelske poeten Samuel Taylor Coleridges (1772–1834) skildrar i dikten *The Rime of the Ancient Mariner* 'Sången om den gamle sjömannen' från 1798 en åldrig sjöman, som berättar hur han under en resa på Stilla havet hade ådragit sig en skuld gentemot naturen genom att skjuta en albatross.⁸ Bland sjömän på segelfartygen ansågs det vara mycket olycksbådande att döda en albatross. I Coleridges dikt bands den gamle mannen, diktens berättare, vid stormasten av de

owäder", antecknade Olof Rudbeck den yngre efter sjömän i sin dagbok när han färdades norrut i Östersjön 1695, för övrigt ett gammalt vädermärke som varit känt bland kustfolk i Finland och Sverige in i våra dagar.⁶ Man skulle också vara rädd om fåglarna som följde skeppen, men andra såg dem som potentiell mat. Inställningen kunde också ändras över tid.⁷

I nordliga vatten var stormfåglar sådana fåglar som sjömännen lade märke, medan de mäktiga albatrosserna som slog följe med båtarna i mera tropiska vatten iaktogs noga från båtdäck. Det var fåglar som sjöfararna hade nära kontakt med och som omgärdades av en rad föreställningar.

andra sjömännen och tvingades bära den döda fågeln runt halsen. Föreställningen om att albatrosser inte skulle dödas fanns fortfarande bland sjöfolk under senare hälften av 1800-talet. Rex Clements skriver att bland sjömännen av den äldre generationen var albatrossen föremål för vidskeplig vördnad. Kanske inte i samma utsträckning som i Coleridges dikt, men tillräckligt för att döda den skulle anses vara olycksbådande och grymt. Det är möjligt att Coleridges dikt inspirerade till sjömännens föreställningar om albatrossen under 1800-talet.⁹ Albatrossernas kroppar ansågs vara förvaringsplatser för drunknade sjömans själar, och om de förstördes skulle den hemlösa anden förfölja den olycklige som hade dödat den med motgångar. Men Clements uppger också att vidskepelsen förknippad med albatross höll på att tyna bort. Sjömännen hade börjat fånga och döda den. Huvudet och vingarna kunde användas som dekorationer, dunen fick fylla kuddar och av vingbenen tillverkades brevknivar och pipskaft. Särskilt unga albatrosser var ätbara.¹⁰

Georg von Schéele från Gävle har ett helt kapitel om fångst av albatross, men avhandlar också andra fåglar som sjömännen kom i kontakt med. Om albatrossen skriver han:

Numera har dock sjömannen ätit af kunskapens träd på godt och ondt, vidskepelsen har aftagit, och albatrossen är ej mera fridlyst. Tvärtom utgör hans fångande ett af matrosernas största nöjen. Fångstredskapen äro ej särdeles vidlyftiga. Allt som behöfves är en temligen lång och säker lina vid hvars ände äro fästa ett flöte och en krok förfärdigad af en vanlig spik, krökt till spetsig vinkel och något slipad i kröken. I en aflång fläskbit göres en skåra hvori man inlägger kroken. Derpå surras kroken och fläsket väl tillsammans, och allt är klart. Då den väldiga fogeln synes i vida kretsar kryssa upp mot skeppet, utkastas betet och fogelns skarpa öga upptäcker det genast på ett otroligt afstånd. Han passerar tätt öfver, gör ännu en sväng och befinner sig åter öfver kroken. Med ett högljudt bråkande läte slår han ned och hugger tvärs öfver betet. En halning på linan kommer näbbet att glida till dess den krökta spetsen på dess öfre halfva fastnar mot jernkroken, liksom den ena fingern mot den andra då man drar fingerkrok. Nu inhalas linan jemnt och säkert, hvartill dock tarvas tre eller fyra man om fartyget löper med fart, ty då albatrossen känner att han fastnat, breder han ut de väldiga vingarne mot vattnet och spjernar emot med de simhudsklädda fötterna.¹¹

Schéele beskriver hur sjömännen använde den infångade och dödade albatrossen till en rad praktiska ting. Till och med fötterna togs tillvara som tobakspung.

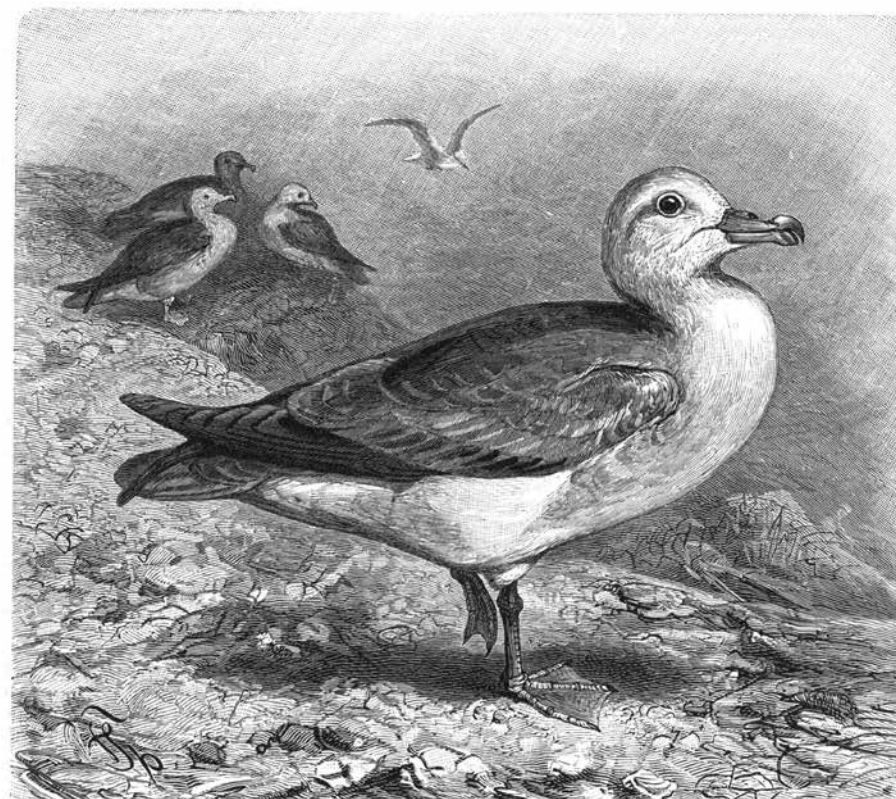
Den finländska forskaren Sari Mäenpää menar att på finländska windjammer förkroppsligade albatrossen glamouren kring livet till sjöss, det heroiska mötet mellan sjömän och havet, och segelfartyget som en plats för maskulin homosocialitet och frihet. Som sådana blev de symboler för det försvinnande sjöfartslivet och sjöfartssamhället, medan albatrossernas kroppar, som fångades och ofta dödades av sjömännen, också vittnade om att människans exploatering av naturen är en viktig del av sjöfartshistorien.¹²

Stormsvalor förutspå väder

Sjöfarare har i alla tider varit intresserade av att förutspå stormigt väder. Vissa fåglar har därför setts som tecken på detta. Fåglar ansågs besitta särskilda egenskaper som gjorde dem känsliga för vädrets skiftningar. Därför menade man i äldre tid att man skulle ge akt på deras beteenden och lyssna på deras läten. Händet det något ovanligt var man särskilt uppmärksam.¹³

Flera naturforskare som reste över Atlanten på 1700-talet lärde känna föreställningen om stormsvalan, *Hydrobates pelagicus*, av båtbesättningar. Det var uppenbart att man fruktade den, inte enbart för dess egenskap som väderprofet. Linnelärjungen Pehr Kalm erfor sommaren 1748 av fartygsbesättningen på ett skepp till Nordamerika, att sjömännen ogillade stormsvalornas sällskap, vilka de kallade för *häxor*.¹⁴ Redan i Göteborg hade en styrman Norrmarck meddelat Kalm att *St Pehrs fogel*, som den kallades, följer skeppen och när de börjar låta, så blir besättningarna på skeppen oroliga. Uppenbarligen var man mycket rädd för vad det kunde innebära. Styrmannen berättade för Kalm att på Spanska sjön hade han en gång upplevt att besättningen blivit helt skräckslagen. Kocken ombord lugnade dem emellertid och sade att det bara skulle bli storm, och det blev det också efter några timmar.¹⁵

Pehr Osbeck, en annan av Linnés lärjungar, som färdades på Atlanten,

Stormfågel (ur Alfred Brehms Tierleben, 1927).

rapporterade i sin reseberättelse att sjömännen på det skepp som förde honom till Sydostasien, observerade stormsvalor längs den afrikanska västkusten. Sjömännen kallade fågeln för *malefiz*, sannolikt från *male facere*, för att den sågs som ett tecken på en annalkande storm.¹⁶

När galeasen *Johanna*, på väg till Island, den 24 maj 1857 passerade Färöarna, noterade den svenske läkaren Nils Olsson Gadde, att en liten stormsvala följde den tätt i kölvattnet. Gadde antecknade i sin dagbok att enligt sjömännen ombord var det ett säkert tecken på en storm i antågande. Innan aftonen hade deras spådom gått i fullbordan.¹⁷

Kunskaper om fåglarnas beteenden och de tolkningar som sjömännen

gjorde kan ses som ett spritt kollektivt folkligt vetande. För att förstå sådana folkliga visdomar om fåglar, som baseras både på berättelser, erfarenheter och folkliga föreställningar, samt hur lokala biologiska resurser förvaltas i dessa miljöer, måste forskaren utgå från vad som brukar kallas ett *emiskt perspektiv*, det vill säga i detta fall genom att betrakta fåglarna med sjömännens egna ögon. Varför såg sjömännen just stormsvalan som ett tecken på annalkande oväder?

Stormsvalan är en liten, svartaktig fågel med tydlig vit övergump, som tillhör de öppna havens fauna. Den är i utseendet inte helt olik en svala, vilket gett upphov till dess svenska namn. Vanligen ses stormsvalan följa fartyg med lätt fladdrande flykt tätt över vågorna. Bland sjöfarare är stormsvalan en välkänd fågel. Den slår gärna följe med båtar och det förefaller ha varit en spridd uppfattning bland fiskare och sjömän i norra Atlanten att stormsvalan var budbärare för kommande stormigt väder. Därav har den också fått många av sina namn, vilka sannolikt ursprungligen hör hemma i sjöfarares vokabulär. Denna uppfattning kommer också till uttryck i en folklig vers återgiven av James Clary:

*Oh, stormy, stormy petrel!
Thou art a bird of woe
Yet would I thou couldst tell me half
Of the misery thou dost know*¹⁸

Tillgängliga källor visar att uppfattningen om att den varnar för storm har varit mycket utbredd bland sjömän under hela 1700- och 1800-talen. På sina håll har dessa föreställningar levt kvar in på 1900-talet. Kunskapen delades också av fiskare och sjömän i många olika länder.¹⁹ Den annalkande stormens styrka kunde enligt vissa sjömän avläsas av antalet stormsvalor som samlades i aktern.²⁰ Fågelns betydelse i vädertraditionerna kunde också uttryckas som ett slags skämtfiktioner. När det snöade sade sjömännen att stormsvalan, som de kallade *Mother Carey*, att "Mother Carey plockade sin gås" eller "plockade sin kyckling".²¹ Uppfattningarna om stormsvalan var alltså en del av en internationell sjömanskunskap. Den amerikanske folkloristen Archie Green har utförligt behandlat stormsvalans roll i sjömännens folklore.²²

Föreställningen om stormsvalan som tecken på annalkande oväder är även känd från nordiska vatten. Det äldsta exemplet på detta emanerar från början av 1600-talet. Den tyske läkaren Henrik Høyer, förmodligen med norska handelsmän som uppgiftslämnare, rapporterade nämligen i ett brev från Bergen 1604, att färöiska fiskare tog ner seglen om de fick syn på en stormsvala, vilken de benämnde *stormfinck*.²³ Det kan erinras om att den av bohuslänska fiskare långt senare har kallats för *stormfink*.²⁴

Fruktad fågel

Sjömännen var rädda för stormsvalan. De vågade inte skada fågeln och det fanns spridda föreställningar att stormsvalor i själva verket var olyckliga andar efter drunknade sjömän. Andra såg dem som perfida väsen.²⁵ Denna tradition var även känd i Sverige. I en folkminnesuppteckning gjord 1931 av och efter L. A. Larsson, född 1880 i Morlanda socken på Orust, heter det: "Stormsvalorna troddes vara avlidna sjömän som dömts att fortleva på så sätt".²⁶ Fåglarnas svarta färg och att de kunde ses långt ute till havs där inga andra fåglar visade sig, bidrog till uppfattningen om stormsvalorna. De verkade aldrig trötta och tycktes ha varken behov av vila eller föda.²⁷ Skotska sjömän kunde skydda sig från dess faror genom att hänga upp en hästsko i masten.²⁸ Stormsvalans olycksbådande rykte har bidragit till att man valt noard när man haft anledning att tala om den, i synnerhet ute till havs. Skotska sjömän fruktade *Mother Carey's chickens* när dessa nattetid fladdrade kring master och rån, skriver Alexander MacGregor år 1878. Stormsvalorna sågs med vidskeplig rädsla och man trodde att de var i besittning av övernaturliga krafter som kunde skada sjömännen.²⁹

Andra fåglar som varslade om storm

Även andra sjöfåglar har ansetts varsla om storm eller dåligt väder i det nordatlantiska området. Jag har själv hört av framlidne Alfred Olsen, erfaren fiskare och sjöman i Vestmanna på Färöarna, att om man till havs

fick se en *fulkobb*, det vill säga en alkekung (*Alle alle*), är det ett säkert tecken på annalkande dåligt väder. Detta var känt av färöingar redan på 1700-talet, enligt Nicolai Mohr och Jens Christian Svabo.³⁰ I övrigt har måsar, trutar och stormfåglar på många håll i norra Atlanten setts som tecken på kommande stormväder.³¹ I Skottland och på Nordirland hette det exempelvis i en ramsa: "Sea gull! Sea gull! Sit on the sand! It's never good weather, while you're on the land!", vilket anspelar på att om måsfåglar stannar på stranden blir vädret gott, men om de beger sig inåt land förväntas dåligt väder.³² Också i Sverige och Finland har måsar setts som tecken på att det blir dåligt väder när de flyger in över land.³³ Bland samerna vid Storfjord i Norge, menade man att om en stormfågel (*Fulmaria glacialis*) flög mot land var det ett tecken på att det skulle bli tjock dimma.³⁴ På ryska benämns grålira (*Ardena grisea*) för *burevestnik* som betyder 'stormförebådare', 'ovädersförebådare'.³⁵

Var stormsvalan ett vädermärke?

Under den förindustriella epoken, innan modern väderlekstjänst kunde förse båtarna med mer tillförlitliga sjöutsikter, var man hänvisad till att avläsa tecken i naturen för att förutspå kommande väder. Många fågelarters beteenden har alltid setts som betydelsefulla i detta avseende. Även om kunskaperna om dessa tecken är mycket spridda och har en lång historisk tradition, är de givetvis ingen garanti för att de är tillförlitliga. Sundevall och Kindvall uppger att erfarenheten visar att stormsvalan varken bebådar det ena eller det andra vädret. Orsaken till att fiskare och sjömän fruktar den kan vara att den närmar sig kusttrakterna i allmänhet under storm, men på de öppna oceanerna ser man den oavsett väder.³⁶

Detta anfördes också redan av Pehr Kalm som gjorde systematiska observationer av olika vädertecken under sin färd över Atlanten. Han noterade gång på gång i sin resedagbok observationer av stormsvala och kunde dra slutsatsen att det fanns allt för många undantag att den skulle vara något säkert tecken på annalkande storm.³⁷

Andra har gjort liknande observationer. På en resa från Förenta staterna till Europa i mitten av 1800-talet noterade den tyske ornitologen Otto

Finsch att stormsvalan visade sig talrikt också vid lugnt väder, men vid stormväder inte. Den samlades ofta vid passadvindar och följde i båtarnas kölvatten.³⁸

Folkligt vetande

Folkliga lokala gemensamma insikter om fåglar stämmer därför nödvändigtvis inte överens med exempelvis biologernas vetenskapliga kunskaper om fåglars beteenden. De australiska etnobiologerna Ralph Bulmer och Chris Healey noterar i en artikel 1993 att det folkliga vetandet om naturen inte existerar som en färdig separerbar uppsättning av kunskaper i traditionella samhällen. Därför konfronteras etnobiologen som undersöker lokalt folkligt vetande med vad som vid första anblicken förefaller vara en systematisk blandning av detaljerad, trovärdig information och mytiska idéer och övertro. Det är viktigt för forskaren att inse att en sådan blandning folkligt vetande måste förstås i dess kulturella sammanhang och kan inte jämföras med vetenskapens kunskaper.³⁹

Nedtecknade föreställningar om fåglar som väderorakel är emellertid vanligen lösryckta ur sitt sammanhang. Självfallet gjorde sjöfararna och fiskarbefolkningen en mängd observationer av inte bara fåglar utan också av andra tecken i omgivningen. Sådana observationer var kanske inte alltid så lätt att ge ord åt. Det kunde röra vindförhållanden, molnformationer, olika fåglars, delfiners och andra djurs uppträdanden, samt förstås en samlad erfarenhet från förhållandena i de vatten man rörde sig i. Precis som vi nog i allmänhet kan förutsäga regn eller annalkande åskväder av molnobservationer, tilltagande vind och sänkt eller höjd temperatur i luften, var det säkert möjligt för erfarna sjömän att av samlade observationer säga något om det nära förestående vädret. Var och en som vistats bland fiskare vet att vädret upptar mycket av deras intressen.

Andra har gjort samma erfarenheter. John Spence beskriver shetländska fiskare i slutet av 1800-talet och deras stora intresse för vädret: "Their chief subject of conversation was the weather forecasts. The older and more experienced men would read the sky and explain the various appearances, and there is little doubt that from keen observation they were able to fore-

tell the weather with considerable accuracy. They possessed a stock of weather lore of which we, in these days of barometers and storm-signals, know little".⁴⁰

Numera tar sig fågelintresset andra uttryck och är färgat av andra kunskaper och uppfattningar om naturen. Även på moderna fartyg kan intresserade ägna sig åt fågelskådning som hobby och förströelse. Men på de gamla segelfartygens tid var uppträddandet av albatrosser och stormfåglar inte bara ett sällskap utan tjänade också som tecken som skulle tolkas. I bästa fall hade man landkänning, i sämsta kunde det varsla om storm eller rentav dödsfall. Fåglarna lämnade dem i varje fall inte oberörda. Gamla tiders sjömäns fågelkunnande var säkert mer omfattande, avhängigt var man reste, men vår kunskap därom är fortfarande begränsad. Genom ett noggrant letande i den omfattande litteratur som ändå finns tillgänglig om äldre tiders sjöfarare skulle mera detaljerade data kunna vaskas fram ur källmaterialet.

Otryckta källor

Dialekt-, ortnamns- och folkminnesarkivet i Göteborg (DAG)
Upppteckningar (VFF).

Referenser

Aburrow, Yvonne, *Auguries and Omens: The Magical Lore of Birds*. Freshfields 1998.

Archibald, Malcolm, *Scottish Animal and Bird Folklore*. Edinburgh 1996.

Baker, Margaret, *The Folklore of the Sea*. London 1979.

Brøndegaard, Vagn J. "Albatrossen og sømanden: et kapitel i den maritime folklore", *Handels- og Søfartsmuseet på Kronborg, årbog* 1963, s. 111–147.

Bulmer, Ralph N. & Chris Healey, "Field methods in ethnozoology", i: *Traditional Ecological Knowledge: Wisdom for Sustainable Development*, eds. N.M. Williams & G. Baines. Canberra 1993.

Clary, James, *Superstitions of the Sea*. St. Clair 1994.

Clements, Rex, *A Gipsy of the Horn: the Narrative of a Voyage Round the World in a Windjammer Twenty Years Ago*. London 1951.

Clusius, Carolus, *Exoticorum libri decem: Quibus Animalium, Plantarum, Aromatum, aliorumque peregrinorum Fructuum historiae describuntur*. Leiden 1605.

Columbus, Christopher, *Journal of the First Voyage of Columbus*, edited and translated by Clements R. Markham (Hakluyt Society). London 1893.

De Garis, Mariel, *Folklore of Guernsey*. St. Peter Port 1986.

Eyers, Jonathan, *Don't Shoot the Albatross! Nautical Myths and Superstition*. London 2012.

Fischerström, Johan, "Anmärkningar om Södra Halland". *Kongl. Vetenskaps Academiens Handlingar* 22 (1761).

Gadde, Nils, *Island 1857. Bref och anteckningar under min Islandsresa*. Hemmestavik 1965.

Garriot, Edward B., *Weather Folk-Lore and Local Weather Signs*. Washington D.C. 1903.

Gosler, Andrew, Buehler, Deborah & Castillo, Alberto, "The broader significance of ethno-ornithology", i: *Ethno-ornithology: Birds, Indigenous Peoples, Culture and Society*, eds. Sonia Tidemann and Andrew Gosler. London 2011.

Green, Archie, "Birds of a Feather: Gorbys and Petrels", i: *Northeast Folklore: essays in Honor of Edward D. "Sandy" Ives*, eds. Pauleena MacDougall and David Taylor. Orono 2000.

Jones, William, *Credulities Past and Present: Including the Sea and Seamen, Miners, Amulets and Talismans, Rings, Word and Letter Divination, Numbers, Trials, Exorcising and Blessing of Animals, Birds, Eggs, and Luck*. London.

Kalm, Peter, 1937: *Travels in North America*. New York 1880.

Kalm, Pehr, *Resejournal över resan till norra Amerika* 2. Helsingfors 1970.

Lockley, Ronald M., *Flight of the Storm Petrel*. London 1983.

Macgregor, Alexander, *The Prophecies of the Brahan Seer (Coinneach Odhar Fiosaihe)*. With an appendix on the superstition of the Highlanders. Inverness 1878.

Mohr, Nicolai, *Forsøg til en Islandsk Naturhistorie, med adskillige oekonomiske samt andra Anmærkninger*. København 1786.

Mäenpää, Sari, "'To kill an albatross is unlucky': maritime animals as symbols of freedom on Finnish windjammers in the 1930s", *Journal of Maritime Research* 20 (2022).

Osbeck, Pehr, *Dagbok öfver en Ostindisk Resa Åren 1750, 1751, 1752. Med Anmärkningar Uti Naturkunnigheten, främmande Folkslags Språk, Seder, Hushållning m.m.* Stockholm 1757.

Qvigstad, J., *Lappische Wetterkunde*. Oslo Etnografiske Museums Skrifter 1:6. Oslo 1934.

Schéele, Georg von, *John Groggs minnen från hafven och hamnarne*. Stockholm 1889.

Schmidt, A.F., *Mærkedage og Vejrregler: en folkloristisk Undersøgelse*. Braband 1963.

Spence, John, *Shetland Folk-lore*. Lerwick 1899.

Steensland, Lars, *Kommenterad svensk-rysk och rysk-svensk fågelordlista*. Uppsala 1986.

Steinmetz, Andrew, *Manual of Weathercasts: Storm Prognostics in Land and Sea* vol. 1. London 1866.

Sundevall, Carl Jacob & J. E. H. Kinberg, *Svenska foglarna* vol. 3. Stockholm 1885.

Svabo, J.C., *Inberetninger fra en Reise i Færøe 1781 og 1782*. København 1959.

Svanberg, Ingvar, „Die Sturmschwalbe in der nordatlantische Volksbiologie“, *Ornithologische Mitteilungen: Monatsschrift für Vogelbeobachtung und Feldornithologie* 60 (2008).

Svanberg, Ingvar, *Fåglar i svensk folklig tradition*. Stockholm 2022.

Swainson, C., *The Folklore and Provincial Names of British Birds* (The Publications of the Folk Lore Society 17). London 1886.

Tillhagen, Carl Herman, *Fåglarna i folktron*. Stockholm 1978.

Whalley, George, „The Mariner and the Albatross“, *University of Toronto Quarterly* vol. 16:4 (1947).

Noter

- ¹ Svanberg 2022 s. 11–17.
- ² Fischerström 1761 s. 268.
- ³ Gosler, Buehler & Castillo 2010.
- ⁴ Columbus 1893.
- ⁵ Eysers 2012 s. 31.
- ⁶ Svanberg 2022 s. 12.
- ⁷ Svanberg 2022 s. 15–16.
- ⁸ Whalley 1947.
- ⁹ Brøndegaard 1963.
- ¹⁰ Clements 1951 s. 76–77.
- ¹¹ Schéele 1889: 204–209.
- ¹² Mäenpää 2022.
- ¹³ Svanberg 2008.
- ¹⁴ Kalm 1970 s. 113.
- ¹⁵ Kalm 1966 s. 33.
- ¹⁶ Osbeck 1757 s. 78.
- ¹⁷ Gadde 1965 s. 11.
- ¹⁸ Clary 1994 s. 23.
- ¹⁹ Steinmetz 1866 s. 111; Jones 1880 s. 10; Baker 1979 s. 161–162.
- ²⁰ Clary 1994 s. 23.
- ²¹ Aburrow 1998 s. 170.
- ²² Archie Green 2000.
- ²³ Clusius 1605 s. 368.
- ²⁴ Sundevall & Kinberg 1885 s. 1172.
- ²⁵ Lockley 1983 s. 7; Aburrow 1998 s. 170.
- ²⁶ DAG: VFF 1927, s. 123–124.
- ²⁷ Jones 1880 s. 10; Clary 1994 s. 23.
- ²⁸ Archibald 1996 s. 57.
- ²⁹ MacGregor 1878 s. 31.
- ³⁰ Mohr 1786 s. 34; Svabo 1959 s. 13.
- ³¹ De Garis 1986 s. 136; Schmidt 1963 s. 215.
- ³² Swainson 1888 s. 205; Baker 1979 s. 162.
- ³³ Tillhagen 1978 s. 324.
- ³⁴ Qvigstad 1934 s. 384.
- ³⁵ Steensland 1986 s. 11.
- ³⁶ Sundevall & Kindvall 1885 s. 1172.
- ³⁷ Kalm 1970 s. 95, 98, 103, 111–114, 120, 125–127.
- ³⁸ Sundevall & Kindvall 1885 s. 1172.
- ³⁹ Bulmer & Healey 1993 s. 43–44.
- ⁴⁰ Spence 1899 s. 112.